

ДРАМАТИЗЪМЪТ В ОБРАЗА НА МАЙКАТА ОТ БОТЕВОТО СТИХОТВОРЕНИЕ „НА ПРОЩАВАНЕ“

Ботевото стихотворение „На прощаване“ синтезира максимално драматизма на една изключителна епоха от историята на България – Възраждането. Това е време на големи надежди, на високи идеали, на заветни цели. Време, което поставя на изпитание духа на обикновения човек и обрича на саможертва героите, които избират борбата като своя житейска съдба. Между обикновеното и изключителното, между безверието и вярата, между робското тегло и устрема за свобода, между предателя и героя, между живота и смъртта се откроява един свят образ, едно неопетнено име, което може да побере цялата мъка, болка, радост, възторг и безсмъртие на времето – майката!

Основно е мястото на този образ, изключителен е неговият драматизъм в стихотворението „На прощаване“. Ярки са определенията, детайлите и моментите, които го акцентират. Майката ражда децата си в робство и ги отглежда в мрака на поруганото бащино огнище. Тя трябва да изстрада прокудата на най-достоините от тях. Тя трябва да разбере и приеме решението на най-смелите да тръгнат по страшния път на борбата. Майката, която създава живота, трябва да посрещне смъртта на загиналите си синове и да преглътне болката, обидата от тези, които не могат да разберат повелята на времето. И отново тя трябва да има силата да предаде завета на мъртвите към останалите живи чедо.

Откровение, болка и страстна молба се преплитат в изповедта на бунтовника още от самото начало на стихотворението. Повелителните форми не изразяват заповедност, а са вълнуващ отклик, реакция от поведението на незримия, но осезателно присъстващ образ на майката. Неговите контури са очертани от силното определение „клета“, от внушението за нейната тъга, мъка и скръб. Драматично е изживяването, защото е резултат от противоречието между две контрастни състояния. Страданието по първото чедо и отчаянието трябва да отстъпят пред омразата срещу турската прокуда, да се превърнат в желание за разбиране и подкрепа. В съзнанието на бунтовника няма алтернатива. Той трябва да бъде простен. Но връзката между майка и син е дълбока и истинска. Цялата лирическа творба е подчинено на едно голямо и драматично усилие. Революционерът, устремен по пътя към свободата, иска да обясни, да утеши, да внуши на най-близкия си човек, че това е правилното решение, че това е верният път. Ето защо поемата „На прощаване“ е творба, която завладява с особена действена сила, с контрастни чувства, с невероятна яркост на картинното описание.

Страшната истина, която осъзнават и бунтовникът, и тази, която го е родила, е, че много скоро, може би още утре, той може млад да загине.

Но следващите строфи внушават, че в живота на човека има други, не толкова страшни неща – съществуване в унижение, робство и скръб. И кой друг, ако не майката, трябва първа да разбере това – тя, която познава чедото си и неговото „сърце мъжко, юнашко“, което не трае да гледа турския гнет над бащиното огнище. Много и силни са аргументите, които трябва да дадат кураж, да внушат правотата на отношението. Честите обръщения, повторението „майко“, песенното, фолклорното звучене на текста говорят за активното присъствие на българката, за необходимостта на младия мъж да получи нейния благослов.

Човек трябва да се роди свободен, да живее в любов и да умре свободен. С това се затваря философският кръг на битието, идеалът за щастие в съществуването на земята. А тя, майката от стихотворението „На прощаване“, ражда децата си в робство, в мрака на унижението и гнета. Там, дете синът е „първо мляко засукал“, турчинът бесней, а „баща и братя черни чернеят...“. Синекдохата „бащино огнище“ конкретизира и обобщава поруганата святост на дома, изгубената топлина и притегателната сила на мястото, което символизира семейството. Погледът на

революционерът обхваща цялото поробено отечество, целия измъчен народ. Конкретната болка по първото чедо, по родния дом, трябва да се превърне в болка за поробената българска земя, за всички онези смели чедо, посветили живота си на борбата.

Ах, мале – майко юнашка!

Прости ме и веч прощавай!

Изключителна е силата на внушението и напрежението в тези строфи. Въздишката, нежното обръщение „мале“, определението „юнашка“, открояват отново образа на майката. В мига преди раздялата, първородното чедо разбира колко непосилно е неговото изискване, колко мъчително е за майката не само да се сбогува, но и да прости. Но тя е майка юнашка! Пред нас става зрим силуетът на българката, която не може, а и н иска да спре порасналия си син в неговия път.

Композицията на поемата е показателна за съдбата, която революционерът отрежда на най-скъпия си човек. В нея образа на майката, нейната реакция и поведение са ясно и точно очертани. Но това са картини на въображението, това са само възможни варианти, които показват изпитанията, през които наистина ще премине майчиното сърце, драмата в душата на жената, която трябва да чака, да търси и да пита за съдбата на чедото си.

Първата картина - на смъртта – е с особена емоционална натовареност, защото в нея се преплитат лична скръб и всенародна радост. Най-вероятния дял за майката, изпратила детето си в битка, е болката да посрещне неговата смърт. Трагично и много пестеливо е представен моментът, когато тя трябва да попита за него. Поетът представя ситуацията почти декларативно:

И тогаз, майко, не плачи,

нито пък слушай хората,

дето ще кажат за мене

„нехрани-майка излезе“...

Да преглътне болката, да отмине с гордо вдигната глава укора на неспособните да разберат саможертвата, да прегърне останалите си чедо, за да им разкаже за подвига на първородния син – това трябва да може до стори майката.

Възраждането е епоха на изключителни личности, епоха на герои, родени от достойни и смели жени. Една такава майка юнашка представя Ботев в стихотворението „На прощаване“. Драматизмът на нейното изживяване в трагичния миг на смъртта е показан само с един единствен детайл – сълзата отронена в мълчалива скръб. От очите, вперени в хорото на радостта и победата, пада сълза. Символично е „туй хоро весело“, което увлича младите, буйните, волните. А майката трябва да предаде светия завет на мъртвия син, на останалите ѝ живи чедо. Бунтовникът осъзнава изключителността на тази своя повеля. Ето защо той оставя и друга възможност – гордото страдание. То именно насочва към трагизма на изживяването. Чедата на България, братята на бореца, паднал за свобода, ще видят майчината болка, ще чуят песента за неговия подвиг и това ще определи пътя и целта на живота им. Контрастът е един от основните художествени принципи в поемата. Чернобялата палитра, противопоставянето на чувства на картини и композиционни моменти води естествено до внушението за силата на духовното преживяване. А най-яркият образ в това отношение е майката. Тази, която създава, отглежда и пази живота, трябва да приеме доброволна смъртта, да прости саможертвата и да благослови устрема към свободата. Само в сърцето на една майка може да има толкова любов, че да се отрече от родния син в името на другите, в името на чедата, на цялата ни многострадална земя. Любовта и свободата са две изконни понятия в човешкия живот. Любовта е свободата на сърцето, а свободата е любовта на разума.

Картината на победното завръщане изразява ликуването на духа, това опиянение от мига на свободата, което не оставя място за страдание. Тук лирическият герой не посочва друга възможност. Това е картина на светлината, на

ярките багри, на радостта, когато либе и майка късат цветя в градината, кичат глави и пушки. В този момент няма болка, няма омраза, защото оковите на мъката прекъсват полета. Но часът на раздялата настъпва.

Шумната радост на множеството е на втори план. Отново акцентът пада върху двата основни образа – майката и бунтовникът. Тя трябва да го изпрати с китка по страшния и славен път на борбата, да го увенчае с майчин благослов. Тя трябва да преживее смъртта и болката в настоящето, за да даде път на живота в хоризонта на бъдещето.